

DOROTA KOLAK-MICHALSKA

1957-

Aktorka teatralna, filmowa i telewizyjna, od 1982 roku związana z Teatrem Wybrzeże w Gdańsku. Pedagożka. Urodziła się 20 czerwca 1957 roku w Krakowie.

Po ukończeniu studiów w krakowskiej Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej, szybko zdobyła angaż w Teatrze im. Wojciecha Bogusławskiego w Kaliszu, a jej obiecujący debiut na scenie został doceniony przez publiczność oraz krytyków. Zaledwie rok po zmianie miejsca pracy na Teatr Wybrzeże w Gdańsku została wyróżniona nagrodą teatralną „Głosu Wybrzeża” za tytułową rolę w *Antygonie* w reżyserii Marka Okopińskiego. Błyskawicznie stała się gwiazdą trójmiejskiej sceny. Swoją pozycję utrzymywała dzięki spektakularnym kreacjom w sztukach takich jak *Matka* w reżyserii Grzegorza Wiśniewskiego (za tę rolę otrzymała Nagrodę Miasta Gdańska w Dziedzinie Kultury, Nagrodę Teatralną Marszałka Województwa Pomorskiego z okazji Międzynarodowego Dnia Teatru i nagrodę na XXIX Opolskich Konfrontacjach Teatralnych), *Seksie dla opornych* i *Raju dla opornych* w reżyserii Krystyny Jandy (sztuce Teatru Polonia, wystawianej regularnie na deskach Teatru Wybrzeże). W ostatnich latach pojawiła się na deskach Wybrzeża między innymi w genialnej roli tytułowej w *Marii Stuart* w reżyserii Adama Nalepy, *Kto się boi Virginii Woolf?* Grzegorza Wiśniewskiego czy *Wiśniowym sadzie* Anny Augustynowicz. Zgodnie z danymi Encyklopedii Teatru Polskiego, Dorota Kolak wcieliła się w niemal sto różnych postaci, a jak sama mówi: „te role, które są dla mnie najważniejsze, to role wariatki albo kobiety nad przepaścią, kompletnie pokręconej w środku, szalonej, a nie grzecznej czy dobrze ułożonej” (*Dorota Kolak*).

Biorąc pod uwagę tak bogaty dorobek teatralny, dziwić może stosunkowo późne odkrycie jej dla świata filmu – ogólnokrajową popularność przyniosły jej dopiero role w filmach *Jestem Twój* w reżyserii Mariusza Grzegorzaka, *Dzień kobiet* Marii Sadowskiej, *Chce się żyć* Macieja Pieprzycy, *Zjednoczonych stanach miłości* Tomasza Wasilewskiego czy *Powidokach* Andrzeja Wajdy. Kreacje te doceniała krytyka – za drugoplanową rolę w *Zjednoczonych stanach miłości* Kolak została wyróżniona na II Valetta Film Festival Malta, zdobyła nominację do Polskiej Nagrody Filmowej Orzeł i OFF Camera Festiwal Kraków, sam film otrzymał również nagrodę na Festiwalu Filmowym w Gdyni oraz Srebrnego Niedźwiedzia na Międzynarodowym Festiwalu Filmowym Berlinale.

W 1996 roku została wyróżniona Odznaczeniem Zasłużonego Działacza Kultury i Srebrnym Krzyżem Zasługi. W 2007 roku uzyskała tytuł doktora w dziedzinie sztuk teatralnych w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej im. Ludwika Solskiego w Krakowie, a w 2015 roku stopień doktora habilitowanego w dziedzinie sztuki teatralne nadany na Wydziale Aktorskim Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi. W 2008 roku otrzymała Odznaczenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – Srebrną Głorię Artis.

Jej talent dydaktyczny został doceniony przez władze Wydziału Wokalno-Aktorskiego Akademii Muzycznej w Gdańsku oraz Gdyńskiej Szkoły Filmowej, na których to uczelniach od lat prowadzi zajęcia dla studentów i studentek.

Bibliografia

Kanold, B., *Kto się boi... Doroty K.*, Gdańsk 2018.

Maciejewski, Ł., *Aktorki. Odkrycia*, Kraków 2017.

Dorota Kolak, <https://www.teatrwybrzeze.pl/zespol/dorota-kolak>. Dostęp: 18.11.2018.

Dorota Kolak, <http://encyklopediateatru.pl/osoby/996/dorota-kolak> Dostęp: 10.12.2018.

Autorka: Adrianna Halman

HENRYKA KRZYWONOS-STRYCHARSKA

1953-

Działaczka opozycji w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, posłanka.

Urodziła się 27 marca 1953 roku w Olsztynie. Do Gdańska przeprowadziła się z rodzicami jako kilkuletnia dziewczynka. Jej ojciec zmarł w 1966 roku. Niedługo potem, gdy jej matka pogrążyła się w chorobie alkoholowej, Krzywonos trafiła do domu dziecka, w którym spędziła cztery lata.

Po ukończeniu 18. roku życia dostała pracę w zarządzie Portu Gdańsk. Ukończyła także szkołę dla maszynistek biurowych.

W 1973 roku rozpoczęła pracę w Wojewódzkim Przedsiębiorstwie Komunikacyjnym w Gdańsku i została motorniczą tramwaju.

Charakteryzowała ją niezwykła pracowitość, zdarzało jej się przepracować nawet czterysta godzin w miesiącu, czyli około trzynastu godzin dziennie, a wszystko po to, aby pomóc finansowo matce i młodszej siostrze.

Zasłynęła z tego, że zatrzymała tramwaj dzień po rozpoczęciu strajku w Stoczni Gdańskiej w 1980 roku, tym samym przyłączając się do stoczniowców. „Ten tramwaj dalej nie pojedzie” – powiedziała wówczas pasażerom. Kiedy Wałęsa ogłosił zakończenie strajku, powstrzymywała robotników przed opuszczeniem Stoczni, dzięki czemu strajk trwał dalej. Została jednogłośnie wybrana na reprezentantkę komunikacji miejskiej w Międzyzakładowym Komitecie Strajkowym. Okazała się urodzoną organizatorką, aktywnie uczestniczyła w dyskusjach dotyczących postulatów pracowniczych. Razem z Andrzejem Gwiazdą prowadziła negocjacje w sprawie uwolnienia więźniów politycznych. W rezultacie, dzięki jej zawziętości, wypuszczono z więzienia Jacka Kuronia i innych opozycjonistów.

Po tym sukcesie przydzielono ją do pracy w biurze Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”, gdzie informowała zakłady pracy, w jaki sposób tworzy się związki zawodowe oraz zajmowała się sprawami socjalnymi.

W stanie wojennym pomagała internowanym i ich rodzinom oraz wspierała pracę podziemnych drukarni. Kiedy podczas jednej z rewizji funkcjonariusze Służby Bezpieczeństwa znaleźli w jej domu wałek drukarski, została dotkliwie pobita, na skutek czego poroniła.

Na początku 1984 roku dostała nakaz opuszczenia miasta i zakaz podejmowania pracy w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, co sprawiło, że musiała opuścić Gdańsk. Wróciła w maju 1987 roku i rozpoczęła pracę w hotelu dla cudzoziemców. Krótco potem poznała swojego przyszłego męża, wraz z którym adoptowała dwójkę dzieci. Na obozie pedagogicznym dla rodzin zastępczych i adopcyjnych odkryła w sobie talent wychowawczy, w związku z czym w grudniu 1994 roku założyła z mężem Rodzinny Dom Dziecka nr 4 w Gdańsku.

Wiosną 1995 roku mieszało z nimi już dwanaścioro dzieci, później doszła jeszcze dwójka. Już jako Krzywonos-Strycharska całkowicie oddała się wychowaniu dzieci, chcąc stworzyć im dom, jakiego sama nie miała. W latach dziewięćdziesiątych zdobyła średnie wykształcenie, aby dać dobry przykład swoim podopiecznym. Nigdy nie wahała się przyjąć pod swój dach dzieci wykluczonych społecznie. Zapewnienie poczucia bezpieczeństwa, dobre serce, dużo cierpliwości i bezgraniczne poświęcenie – tym kierowała się w ich wychowywaniu.

W 2000 roku wyróżniono ją tytułem Honorowego Obywatela Gdańska, a w 2006 została odznaczona Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski. W 2009 roku na I Kongresie Kobiet uhonorowano ją tytułem Polki Dwudziestolecia.

25 października 2015 roku została wybrana na posłankę VIII kadencji z listy Platformy Obywatelskiej. Należy do Komisji Łączności z Polakami za Granicą.

Bibliografia

Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976-1989. Tom 1, pod red. M. Łątkowskiej, Warszawa 2010.

Wiśniewska, A., *Duża Solidarność, mała solidarność. Biografia Henryki Krzywonos*, Warszawa 2010.

Autorka: Agnieszka Murgrabia

OLGA KRZYŻANOWSKA

1929-2018

Lekarka, działaczka społeczna, polityczka, wielokrotna parlamentarzystka, wicemarszałkini Sejmu w latach 1989-1991 oraz 1993-1997.

Urodziła się w 1929 roku w Warszawie i tam spędziła wczesne dzieciństwo oraz czas wojny i okupacji. Należała do Szarych Szeregów. W wieku dwunastu lat uratowała tajne dokumenty przed niemieckim okupantem, za co została uhonorowana Krzyżem Walecznych. W sierpniu 1945 roku przeprowadziła się do Gdańska, gdzie w 1952 ukończyła Akademię Medyczną. Jak sama mówiła: „Cieszyłam się, że mam zawód, dzięki któremu mogę służyć ludziom” (Mrozińska 2017). Pracowała najpierw w szpitalu w Pucku, a potem w Szpitalu Wojewódzkim i na Akademii Medycznej, a w latach 1962-1989 była kierowniczką poradni chorób zawodowych w Wojewódzkiej Przychodni Przemysłowej, znajdującej się przy Stoczni Gdańskiej. Po podpisaniu porozumień sierpniowych w 1980 roku, włączyła się w tworzenie struktur „Solidarności”, działała w Komitecie Założycielskim NSZZ Pracowników Służby Zdrowia oraz w Krajowej Komisji Koordynacyjnej Służby Zdrowia. Przewodniczyła I Zjazdowi Sekcji Służby Zdrowia „Solidarność” w listopadzie 1981 roku. W czasie stanu wojennego zaangażowała się w pomoc potrzebującym i ukrywającym się. W 1989 przyjęła propozycję startowania do Sejmu kontraktowego z Tczewa i okolic, zorganizowała skuteczną kampanię wyborczą i dostała się do Sejmu.

Od 1989 do 2001 roku zasiadała w Sejmie, w tym dwukrotnie sprawowała funkcję wicemarszałkini. Reprezentowała też Polskę w Radzie Europy w latach 1990-1993. Jako wicemarszałkini wstawiła się niezwykłą kulturą, taktem i uprzejmością, z którą zaprowadzała porządek na sali obrad, a także szukaniem porozumienia ponad różnicami politycznymi. Podczas prac nad ustawą o uporządkowaniu stosunków kredytowych w 1992 roku, zwróciła się do posłów tymi słowami: „Proszę państwa, rozumiem, że przemawiamy do wyborców, rozumiem wszystkie uwarunkowania polityczne, ale to my będziemy odpowiadać za tę ustawę i ludzie nie będą nas rozliczać z tych pięknych słów, które tu padają. Ludzie będą nas rozliczać z konkretów i faktów. I proszę, żeby te konkrety i fakty zajęły większą część czasu w dyskusji, a nie wzajemne napaści jednej partii na drugą. Chodzi tu o ważniejszą sprawę niż nasze ambicje polityczne” (Dąbrowska 2018). Zaproponowała utworzenie Komisji Etyki Poselskiej, której następnie przewodniczyła w latach 1997-2001. Od 2001 do 2005 roku zasiadała w Senacie. W swojej działalności parlamentarnej zajmowała się szczególnie polityką zagraniczną i prawami człowieka, w tym prawami kobiet.

Udziałała się w wielu organizacjach. Była członkinią Rady Społecznej przy Rzeczniku Praw Obywatelskich, Rady Fundacji im. Batorego oraz Rady Programowej Kongresu Kobiet. Została ministrami zdrowia w gabinecie cieni Kongresu Kobiet, który został utworzony w 2011 roku jako konstruktywna propozycja dla rządu i którego członkinie od tamtego czasu monitorują działania polityków.

Za swoją działalność została nagrodzona licznymi odznaczeniami, między innymi Krzyżem Komandorskim z gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski, nagrodą Europejskiego Kongresu Kobiet, medalem św. Wojciecha i Odznaką Honorową Rzecznika Praw Obywatelskich „Za zasługi dla ochrony praw człowieka”.

Do końca życia udzielała się publicznie. Zmarła 22 czerwca 2018 roku, w wieku 88 lat. Została pochowana w Alei Zasłużonych na gdańskim cmentarzu Srebrzysko.

Bibliografia

- Dąbrowska A., *Nie żyje Olga Krzyżanowska, była wicemarszałkini Sejmu, działaczka „Solidarności”*, 2018, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1753616,1,nie-zyje-olga-krzyzanowska-byla-wicemarszalkini-sejmu-dzialaczka-solidarnosci.read>. Dostęp: 2018.10.05.
- Gabinet cieni*, https://www.kongreskobiet.pl/pl-PL/text/o_nas/Gabinet_Cieni. Dostęp: 2018.10.20.
- Herbich A., *Dziewczyny z Solidarności*, Kraków 2016.
- Mrozińska M., *Nie znoszę uproszczonych czarno-białych ocen. Wywiad z Olgą Krzyżanowską*, 2017, <https://www.gdansk.pl/historia/nie-znosze-uproszczonych-czarno-bialych-ocen,a,96367>. Dostęp: 2018.10.05.
- Torańska T., *Dalej*, Wielka Litera, Warszawa 2016.

Autorka: Agnieszka Chylińska

EWA KUBASIEWICZ-HOUÉE

1940-

Polonistka, bibliotekarska, działaczka opozycyjna, więźniarka polityczna. W czasie odbywania wyroku objęta opieką Amnesty International jako więźniarka sumienia.

Urodziła się 21 lipca 1940 roku. Pierwsze lata życia, które przypadły na czas okupacji, spędziła w Motkowicach. Po wojnie cała jej rodzina przeprowadziła się do Gdyni, gdzie zamieszkała przy ulicy Świętojańskiej 38. Kubasiewicz ukończyła studia polonistyczne na Uniwersytecie Gdańskim, a po obronie dyplomu rozpoczęła pracę w bibliotece Wyższej Szkoły Morskiej w Gdyni, gdzie od 1979 roku kierowała Oddziałem Opracowania i Gromadzenia Zbiorów.

Pod wpływem koleżanki z pracy, Urszuli Kowalskiej, zdecydowała się przyłączyć do działań opozycji. W tym samym czasie zaczęła pisać artykuły do „Robotnika Wybrzeża”. Po wybuchu strajków sierpniowych zdecydowała się wystąpić o zgodę władz Szkoły na reprezentowanie jej pracowników i pracownic na terenie Stoczni Gdańskiej. Na uczelni założyła Tymczasowy Uczelniany Komitet Założycielski.

Dwudziestego grudnia 1981 roku została zatrzymana przez Urząd Bezpieczeństwa i trafiła na komisariat Milicji Obywatelskiej w Gdyni, a następnie przeniesiono ją do aresztu śledczego przy ulicy Kurkowej w Gdańsku, gdzie oczekiwała na rozprawę. Postawiono jej zarzuty z art. 46 ust. 1 i 2 oraz z art. 48 ust. 1, 2 i 3 dekretu o stanie wojennym, tj. „o kontynuowaniu działalności oraz o sporządzanie, gromadzenie, przechowywanie i kolportowanie ulotek zawierających wiadomości mogące osłabić gotowość obronną PRL i wywołać niepokój polityczny lub rozruchy”. Została skazana na dziesięć lat pozbawienia wolności i na pięć lat pozbawienia praw publicznych

Wyjątkowość jej sprawy została podniesiona 19 lutego 1982 roku w czasie międzynarodowej konferencji w Madrycie. Wówczas przedstawiciel Stanów Zjednoczonych, Max Kampelman, sprawozdając sytuację polskich działaczy i działaczek opozycji oraz więźniów i więźniarek politycznych, omawiał przykład jej skazania jako przejaw ewidentnego braku praworządności w PRL. W tym samym roku została wyróżniona tytułem więźnia miesiąca w raporcie Amnesty International. Razem ze współwięźniarkami podjęła działania na rzecz poprawy warunków bytowania w zakładach karnych. W grudniu 1982 roku opublikowała list otwarty, w którym stanowczo sprzeciwiła się propozycji Przewodniczącego Rady Państwa Henryka Jabłońskiego, który wnioskował, aby osoby skazane z artykułów dekretu o stanie wojennym poprosiły o prawo łaski.

Po wyjściu z zakładu przyjęła zaproszenie bretońskiego oddziału Amnesty International, co wiązało się z niełatwym zdobyciem paszportu. Zdecydowała się wyjechać do Francji na stałe. Na miejscu udzieliła licznych wywiadów, wzięła też udział w filmie dokumentalnym „KOR” w reżyserii Agnieszki Holland i Andrzeja Wolskiego. Aktywnie działała na rzecz „Solidarności Walczącej”. W 1992 roku rozpoczęła pracę w Wydziale Spraw Międzynarodowych Rady Generalnej departamentu Cotes d'Armor, gdzie odpowiadała za współpracę z Polską.

W 2004 roku uzyskała zaświadczenie z Instytutu Pamięci Narodowej kwalifikujące ją jako osobę pokrzywdzoną w rozumieniu art. 6 ustawy o IPN z 18 grudnia 1998 roku. W 2007 roku została odznaczona Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, a w 2010 roku Krzyżem Solidarności Walczącej.

Bibliografia

Kubasiewicz-Houée, E., *Bez prawa powrotu*, Kąty wrocławskie 2005.

Raport Amnesty International Polska 1983. Raport za okres styczeń - grudzień 1982 r., 15 grudnia 2015. Dostęp: 15 listopada 2018.

Autorka: Adrianna Halman

MAGDALENA KUNICKA-PASZKIEWICZ

1955-2015

Dziennikarka, animatorka kultury, autorka programów telewizyjnych, producentka i menadżerka muzyczna, współtwórczyni Festiwalu Polskich Wideoklipów Yach Film. Urodziła się 2 września 1955 roku w Sopocie.

W 1975 roku ukończyła Liceum Ekonomiczne w Gdańsku. W tym samym roku zaczęła pracować w Międzywydziałowym Zakładzie Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego. Dwa lata później wyjechała do Warszawy, gdzie została absolwentką Studium Kulturalno-Oświatowego i zaangażowała się w organizację koncertów oraz innych wydarzeń artystycznych.

Po powrocie do Gdańska pracowała w gdańskim salonie Empik przy ul. Długiej w latach 1983-1986. Przełomem w jej karierze stała się posada kierowniczką w Domu Kultury w Gdańsku-Suchaninie, którą pełniła od 1986 roku. Tam też, jej działania dla klubu muzycznego Burdl, przyczyniły się do rozwoju Gdańskiej Sceny Alternatywnej. W latach dziewięćdziesiątych Kunicka-Paszkievicz zatrudniona była w Nadbałtyckim Centrum Kultury (1992-1993 i ponownie w latach 2003-2008), TVP Gdańsk (do 1994 jako zastępczyni dyrektora, później redaktorka i zastępczyni dyrektora programowego). Reżyserowała programy dla młodzieży, między innymi Telewizję Neptuna, Pętlę czasu i Bez ściagi. Ten ostatni był inspirowany zachodnim kanałem MTV. Nadzorowała również koncerty muzyczne z cyklu Pętla czasu Live, a także współtworzyła program telewizyjny Lalamido. Dodatkowo w latach 1991-2012 współorganizowała Festiwal Polskich Wideoklipów Yach Film, nadając festiwalowi rozgłos i komercyjność. Działała również na rzecz Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy na Pomorzu od 1993 do 2009 roku. Była szczególnie mocno zaangażowana w I finał WOŚP.

W 1999 roku wraz z mężem, Yachem Paszkiewiczem została nominowana do nagrody Fryderyk za wideoklip zespołu Big Cyc Kumple Janosika. Gdy Yach Paszkiewicz dostał nominację do edycji 2008 za reżyserię klipu Koledzy- Maleńczuka & Waglewskiego, Magdalena Kunicka-Paszkievicz odpowiadała za jego produkcję. Pracowała również przy teledyskach takich wykonawców i wykonawczyń jak: Ryszard Rynkowski, Majka Jeżowska, Rudi Schubert, Martyna Jakubowicz czy Danuta Błażejczyk.

Do działalności kulturalnej Magdaleny Kunickiej-Paszkievicz należało również założenie i pełnienie funkcji prezeski w Stowarzyszeniu Miłośników Sztuki Intermedialnej „Bursztynowe Oko” (2002-2011), zainicjowanie Festiwalu Wideoklipów dla Dzieci „Mały Jaś” w ramach festiwalu Yach Film, organizowanie warsztatów artystycznych i festiwalu piosenki dla dzieci oraz członkostwo w Akademii Fonograficznej Związku Producentów Audio-Video.

Magdalena-Kunicka Paszkiewicz za swoją pracowitość, umiejętność organizacji i zarządzania, wzbudzała szacunek każdego, kto miał okazję ją poznać. Zmarła 1 listopada 2015 roku w wyniku ciężkiej choroby. Została pochowana na cmentarzu Łostowickim.

Bibliografia

Kurek J., *Kunicka-Paszkievicz Magdalena* [w:] Gedanopedia, https://www.gedanopedia.pl/index.php?title=KUNICKA-PASZKIEWICZ_MAGDALENA. Dostęp: 15.10.2018.

Olszewska A., *Magdalena Kunicka-Paszkievicz*, <https://www.gdansk.pl/wiadomosci/magdalena-kunicka-paszkievicz,a,64126>. Dostęp: 15.10.2018.

Autorka: Weronika Grygorcewicz

JOLANTA KWAŚNIEWSKA

1955-

Jolanta Kwaśniewska, z domu Konty - prawniczka, była polska Pierwsza Dama dwóch kadencji (1995-2000, 2000-2005), przedsiębiorczyni, założycielka Fundacji Porozumienie bez Barrier, inicjatorka licznych akcji charytatywnych.

Urodziła się 3 czerwca 1955 roku w Gdańsku. Jest absolwentką IX Liceum Ogólnokształcącego w Gdańsku oraz studiów prawniczych na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego. W czasie studiów przewodniczyła Socjalistycznemu Związkowi Studentów Polskich. Po obronie dyplomu z zakresu prawa państwowego przeprowadziła się wraz z mężem - Aleksandrem Kwaśniewskim - do Warszawy, gdzie aplikowała o pracę w Ministerstwie Sprawiedliwości. Mimo pozytywnej odpowiedzi ze strony resortu, nie zdecydowała się na podjęcie zatrudnienia, ponieważ w chwili uzyskania wyników rekrutacji, była już w ciąży. Praktykę prawniczą prowadziła, pracując w Związku Spółdzielni Studenckich oraz w firmie polonijnej PAAT, w której pełniła funkcję dyrektorki ds. handlowych. W 1991 roku została przedsiębiorczynią i założyła własną agencję nieruchomości Royal Wilanów, którą prowadziła aż do objęcia stanowiska Pierwszej Damy.

Jako Pierwsza Dama nie tylko uczestniczyła w szeregu oficjalnych uroczystości, pełniąc funkcję reprezentacyjną, ale stworzyła też nieformalny schemat pełnienia tej roli - w kolejnych kadencjach wielokrotnie powracały do niego jej następczynie. Jej kompetencje zawodowe i talenty dyplomatyczne sprawiły, że bardzo szybko zaczęła być zapraszana do międzynarodowych projektów - już w 1997 roku Sekretarz Generalny ONZ Kofi Annan powołał ją do Comité de Sages (Komitetu Mędrców), którego celem było opracowanie strategii przeciwdziałania narkomanii. A w latach 1998-2008 była członkinią International Centre for Missing and Exploited Children (Międzynarodowego Centrum Dzieci Zaginionych i Wykorzystywanych). Pod koniec drugiej kadencji Aleksandra Kwaśniewskiego przez wiele miesięcy spekulowano, że Jolanta Kwaśniewska zdecyduje się na zastąpienie męża na stanowisku Prezydenta RP. Pogłoski zostały jednak jednoznacznie ucięte przez nią samą.

W 1996 roku założyła fundację Porozumienie bez Barrier, która opiekowała dziećmi chorymi oraz zagrożonymi wykluczeniem ze względu na sytuację ekonomiczną; z czasem działalność organizacji rozszerzyła się o pomoc osobom starszym.

Kwaśniewska jest również jedną z matek założycielek Kongresu Kobiet; aktywnie uczestniczy w wydarzeniach dotyczących praw kobiet, praw reprodukcyjnych, równouprawnienia, parytetów czy dyskryminacji w wynagrodzeniu. Działa w międzynarodowych strukturach, których celem jest aktywizacja kobiet, między innymi w Vital Voices czy Dress for Success.

Prowadziła programy telewizyjne w stacji TVN Style, początkowo Lekcję stylu, a następnie Matki i córki, w którym jako współprowadząca pojawiła się jej córka, Aleksandra. Oba programy cieszyły się popularnością wśród widzów i widzek, czego pokłosiem była propozycja ze strony wydawnictwa Pascal, z którym Jolanta Kwaśniewska zdecydowała się podpisać umowę na napisanie poradników dotyczących savoir vivre'u. W kolejnych latach pojawiały się na rynku jej publikacje Lekcja stylu, Lekcja stylu dla mężczyzn i Lekcja stylu dla par. Jest matką chrzestną dwóch statków.

Bibliografia

Kwaśniewska, J., *Lekcja stylu dla mężczyzn*, Warszawa 2010.

Kwaśniewska, J., *Lekcja stylu*, Warszawa 2011.

Kwaśniewska, J., *Lekcja stylu dla par*, Warszawa 2011.

Szarłat, A., *Pierwsze Damy III Rzeczypospolitej*, Warszawa 2016.

Matki chrzestne statków, oprac. Klub Matek Chrzestnych Statków Armatorów Wybrzeża Gdańskiego, Gdańsk 2015.

Autorka: Adrianna Halman

WIESŁAWA KWIATKOWSKA

1936-2006

Wiesława Irena Kwiatkowska (z domu Janas) – gdyńska dziennikarka, dokumentalistka i opozycjonistka w czasach PRL, autorka książek o Gdyni.

Urodziła się w Gdyni 31 maja 1936 roku. Pochodziła z rodziny, gdzie ceniono patriotyzm, zainteresowanie historią, a dzieci zachęcano do nauki. Po zajęciu miasta przez niemieckich żołnierzy w 1939 roku, rodzina zdecydowała się pozostawić mieszkanie i udać się wraz z innymi wysiedleńcami w okolice Radomia, a następnie w rodzinne strony matki niedaleko Łodzi. Janasowie przetrwali wojnę, prowadząc niewielki sklep i zakład krawiecki. Tuż po zakończeniu wojny wszystkim udało się wrócić do rodzinnej Gdyni, gdzie Wiesława Janas ukończyła szkołę i zdała maturę.

Ukończyła studia na Uniwersytecie Gdańskim, była z wykształcenia polonistką. Nie od razu jednak zajęła się z dziennikarstwem. Początkowo pracowała w szkole, w domu kultury, pisała też kryminały oraz zbierała wspomnienia więźniów obozu pracy Stutthoff. Rzeczywistość czasów PRL stopniowo rozbudzała w niej bunt i niezgodę wobec ówczesnej sytuacji politycznej i społecznej. Punktem kulminacyjnym, który wpłynął na życie prywatne oraz zawodowe Kwiatkowskiej, okazało się krwawe stłumienie strajków na Wybrzeżu podczas wydarzeń grudniowych w 1970 roku, czego była naocznym świadkiem. Kwiatkowskiej udało się wrócić bezpiecznie do domu, ale temat ten pozostał już obecny w jej życiu na zawsze.

W 1980 roku w ramach pracy dla sekcji historycznej NSZZ „Solidarność” rozpoczęła gromadzenie informacji o tamtych wydarzeniach – przeprowadzała wywiady, wysłuchiwała relacji świadków i uczestników zdarzeń, którzy niejednokrotnie pierwszy raz decydowali się oficjalnie wypowiedzieć na tak bolesny temat. Współredagowała również broszury informacyjne dotyczące protestów i represji na Wybrzeżu. Zaraz po wprowadzeniu stanu wojennego za tę działalność otrzymała wyrok pięciu lat więzienia oraz trzech lat pozbawienia praw publicznych. Nie dopuszczała możliwości zwrócenia się z prośbą o ułaskawienie. W listach do córki pisała: „Jak nisko musiałabym upaść, żeby prosić o łaskę za coś, czego nie zrobiłam?” (Umięcka 2012). Po złagodzeniu wyroku wyszła na wolność w marcu 1983 roku. Wraz z innymi byłymi współwięźniarkami wystosowała petycję o zniesienie stanu wojennego oraz legalizację „Solidarności”. Od tego czasu na dobre zajęła się też dziennikarstwem, działalnością opozycyjną i gromadzeniem materiałów do książek o Grudniu 1970. Z tego powodu stale obserwował ją Urząd Bezpieczeństwa. Organizowano przeszukiwania jej domu i konfiskowano zebrane dokumenty. Nie przeszkodziło jej to jednak w wydaniu w 1986 roku, oczywiście w drugim obiegu, książki o masakrze na Wybrzeżu – *Grudzień 1970 w Gdyni*. Swoje zaangażowanie w ten temat traktowała jako spełnienie dziennikarskiego obowiązku oraz „sposób przeciwstawienia się wrogowi bez strażów i zabijania” (Sokołowska 2011: 20).

Wierzyła, że wystarczy ujawnić prawdę, by przekonać wszystkich, nawet zwolenników reżimu komunistycznego, do poglądów opozycji.

W 1987 roku była jedną ze stu trzydziestu dwóch działaczy i działaczek opozycji zatrzymanych „prewencyjnie” przez władze przed pielgrzymką Jana Pawła II do Polski.

Po roku 1989 zaczęła pracę dla „Tygodnika Gdańskiego”, a później dla gdyńskiego oddziału „Dziennika Bałtyckiego”. W czasie obrad okrągłego stołu miała okazję uczestniczyć w śledztwie dotyczącym grudniowej masakry. Napisała

i współtworzyła kolejne książki dotyczące wydarzeń grudniowych – *Apokalipsa Grudniowa* (1993) oraz *To nie na darmo... Grudzień '70 w Gdańsku i Gdyni* (2006). W jej twórczym dorobku możemy znaleźć opracowania poświęcone Gdyni, miastu, które darzyła szczerą miłością: *Gdyńskie Cmentarze. O twórcach miast*

i portu i floty (wspólnie z córką Małgorzatą Sokołowską, 2003) oraz *Encyklopedia Gdyni* (wspólnie z Małgorzatą Sokołowską i Izabellą Greczanik-Filipp, 2006).

Za swoją działalność otrzymała od „S” („Solidarność”) Stoczni Gdynia Nagrodę Złotego Pióra oraz medal im. Eugeniusza Kwiatkowskiego za wybitne zasługi dla Gdyni.

Zmarła 18 czerwca 2006 roku w Gdyni. Po śmierci otrzymała odznaczenie Krzyża Oficerskiego Orderu Odrodzenia Polski. Miasto uczciło także pamięć działaczki poprzez nadanie jednej z gdyńskich ulic jej imienia oraz przez odsłonięcie przy pomniku Ofiar Grudnia 1970 poświęconej jej pamiątkowej tablicy.

Bibliografia

Eisler J., Greczanik-Filipp, I., Kwiatkowska, W., Marszałec, J. *To nie na darmo... Grudzień '70 w Gdańsku i Gdyni*, Pelplin 2006.

Encyklopedia Gdyni, red. W. Kwiatkowska, I. Greczanik-Filipp, Gdynia 2006.

Kazański A., *Wiesława Kwiatkowska*, http://www.encycol.pl/wiki/Wies%C5%82awa_Kwiatkowska. Dostęp: 13.11.2018.

Kwiatkowska, W. *Apokalipsa Grudniowa*, Gdynia 1993.

Kwiatkowska, W., *Grudzień 1970 w Gdyni. Archiwum „Solidarności”*. Wydanie drugoobiegowe. Warszawa 1986. Książka ukazała się pod błędnym nazwiskiem „Kwaśniewska”.

Kwiatkowska W., Sokołowska M., *Gdyńskie Cmentarze. O twórcach miast i portu i floty*, Gdynia 2003.

Sokołowska M., *Wiesława Kwiatkowska. Gdynianka*, Gdynia 2011.

Umiecka A., *Opowieść o kobiecie z żelaza. Rozmowa z Małgorzatą Sokołowską*, 2012, http://trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto/1,35612,11045341,Opowiesc_o_kobiecie_z_zela za.html Dostęp: 13.11.2018.

Autorka: Natalia Lewandowska

RUTKA LASKIER

1929-1943

Nazywana „polską Anną Frank”. Urodzona w Gdańsku 12 czerwca 1929 roku, zmarła w sierpniu lub grudniu 1943 w obozie KL Auschwitz-Birkenau. Przez większość życia mieszkała w Będzinie.

Rutka wywodziła się z zamożnej rodziny, otrzymała dobre wychowanie i najlepsze wykształcenie. W szkole była wzorową uczennicą, czytającą i uzdolnioną literacko. Po wkroczeniu Niemców jej rodzina, podobnie jak inni będzińscy Żydzi, została przesiedlona do getta. Tam dziewczynka poznała Stanisławę Sapińską – późniejszą strażniczkę dziennika Rutki. Również w getcie, w okresie od stycznia do kwietnia 1943 roku, tworzyła wspomniany dziennik, który po wojnie sprawił, że jej nazwisko stało się znane.

Opisywała w nim rozterki okresu dojrzewania i pierwsze miłości, co czyni ją tak bliską współczesnym nastolatkom (Marengo 2007). Zamieszczone w nim wydarzenia, niezależne od woli i mocy sprawczych dziewczynki, zostały nieodłącznie splecione z okrucieństwem Holokaustu, który stanowi poboczne, lecz przejmujące tło wydarzeń.

Nakręcono kilka filmów o losach Rutki, między innymi jeden wyprodukowała stacja BBC. Można w nim zobaczyć oryginalny pamiętnik, obecnie przechowywany przez instytut Yad Vashem w Jerozolimie, a także miejsca w Będzinie związane z losem dziewczynki.

Rodzina Rutki mieszkała przez kilka miesięcy w jej domu rodzinnym, znajdującym się na wyznaczonym przez Niemców terenie getta. Stanisława wskazała Rutce miejsce na ukrycie zeszytu, w którym dziewczynka zapisywała wspomnienia. Tam też go odnalazła po likwidacji getta, gdy rodzina Sapińskiej wróciła z wysiedlenia, a uzdolniona czternastolatka była już w drodze do obozu Auschwitz-Birkenau. Sapińska trzymała dziennik w sekrecie przez sześćdziesiąt lat, aż w roku 2006 zdecydowała się ujawnić go światu. Jego odkrycie odbiło się szerokim echem. Został przetłumaczony na szereg języków: angielski, portugalski, francuski, włoski, hiszpański, hebrajski.

Rutce raz udało się umknąć śmierci, gdy 12 sierpnia 1942 roku uciekła z miejskiego stadionu sportowego (dziś jest tam dworzec autobusowy w Będzinie), gdzie Niemcy zgromadzili trzydzieści tysięcy ludzi (niemal wszystkich Żydów z miasta) z przeznaczeniem do dalszej selekcji. Dziewczynka znalazła się w grupie odsyłanej do obozu pracy. Zrozumiała, podobnie jak inni pojmani,

że transport oznacza śmierć. Zdecydowała się uciec, wyskoczyła z okna budynku, w którym oczekiwali zgromadzenia i wróciła do getta.

Rok później cała rodzina Laskierów trafiła do obozu Auschwitz, co wiemy z zachowanej karty obozowej ojca dziewczynki – Jakuba, który trafił do obozu 6 sierpnia 1943 roku (likwidację będzińskiego getta rozpoczęto 1 sierpnia 1943 roku, a mało znanym faktem jest zbrojny opór mieszkańców przed tym wydarzeniem).

Mężczyzna jako jedyny przeżył wojnę, a po jej zakończeniu osiadł w Izraelu. Z uwagi na brak dokumentów obozowych przyjmowano, że pozostali członkowie rodziny od razu po zejściu z rampy zginęli w komorze gazowej.

Jednak, według odnalezionych w 2008 roku zeznań więźniarki obozu, Zofii Minc, Rutka pod koniec 1943 roku wciąż żyła. W grudniu tego roku zachorowała na cholera (w obozie panowała epidemia) i w stanie agonalnym została odwieziona na taczkach do krematorium. Nawet wówczas błagała, aby zaprowadzić ją w kierunku drutów kolczastych, tak aby mogła się na nie rzucić i wybrać sposób, w jaki odejdzie. Jednak kroczący z tyłu SS-man nie zgodził się na to (Jasińska 2017: 312).

Rutka, podobnie jak Anna Frank, przeczuwała, że nie dożyje końca wojny. „Zdaje mi się, że ostatni już raz piszę. Na mieście obława. Nie wolno mi wychodzić, i szaleję w domu. Chciałam iść rano do Jumka, żeby go uprzedzić o mającej nastąpić akcji. Miejmy nadzieję, że go nie złapali. Od kilku dni wisi coś w powietrzu” (fragment pamiętnika Rutki Laskier, wpis z dnia 20 lutego 1943 roku).

Jej pragnieniem było pozostawienie po sobie śladu na świecie, czegoś, co przetrwa, gdy ona, dzieląc los niemal całej swojej rodziny, odejdzie (Marengo 2007).

Bibliografia

Fragment pamiętnika Rutki Laskier, wpis z dnia 20 lutego 1943 roku, <https://www.gettyimages.co.uk/detail/news-photo/taken-06-june-2007-the-diary-of-rutka-laskier-a-14-year-old-news-photo/74415512#/taken-06-june-2007-the-diary-of-rutka-laskier-a-14yearold-jewish-girl-picture-id74415512>. Dostęp: 9.11.2018.

Jasińska A., *Nieporadne jeszcze dźwięki. O materialności dziennika Rutki Laskier „Narracje o Zagładzie”*, 3 (2017), s. 311–334.

Kowalska-Leder J., *Okupacyjna codzienność w pisanych po polsku dziennikach dzieci Holokaustu*, „Teksty Drugie”, 4 (2009), s. 39–61.

Marengo A., *The Secret Diary of the Holocaust*, film dokumentalny BBC, Wielka Brytania 2007.

Autorka: Katarzyna Katana

ANNA ŁAJMING

1904-2003

Kaszubska pisarka, autorka opowiadań, sztuk teatralnych i wspomnień.

Urodziła się 24 lipca 1904 roku w wielodzietnej rodzinie Jana i Marianny Żmudy-Trzebiatowskich. Dzieciństwo spędziła w Przymuszewie na Kaszubach. W 1920 roku wyjechała do Szkoły Gospodarstwa Domowego w Chojnicach. Po ukończeniu nauki pracowała w starostwie powiatowym w tym samym mieście. W latach 1924-1925 była urzędniczką Sądu Powiatowego w Sępólnie Krajeńskim. W 1928 podjęła pracę jako sekretarka w majątku ziemskim w Gorzędzieju koło Tczewa.

Tu poznała swojego przyszłego męża, Mikołaja Łajminga. Po wyjściu za mąż pracowała w redakcji dziennika „Goniec Pomorski” w Tczewie. Pracę zawodową przerwała po urodzeniu dzieci. W 1939 roku uciekła z rodziną do Radziwiłłowa w okolicy Lwowa, skąd wróciła na Pomorze w 1940 roku. Od 1953 roku mieszkała w Słupsku, gdzie zajmowała się domem i rodziną.

Zadebiutowała późno, w 1958 roku, w konkursie literackim. Za skecz *Parzyn* otrzymała pierwszą nagrodę. W tym samym roku dostała drugą nagrodę za sztukę *Szczęście*. Jak sama wspomina: „Wtedy też domyśliłam się, że powinnam pisać krótkie opowiadania. [...] Ale mój mąż chorował i przez całe lata nie mogłam pisać.” (Szczesiak 2004: 187). Większość jej dorobku literackiego powstała po śmierci męża.

Jej pierwszy tekst prozatorski to *Śmierć Żebraka* z 1958 roku. Wydała również kilka tomów opowiadań: *Miód i mleko* (1971), *Symbol szczęścia* (1973), *Od dziś do jutra* (1976), *Czterolistna koniczyna* (1985).

Najstynniejsze dzieło Anny Łajming to trzypięciotomowa autobiografia – *Dzieciństwo, Młodość, Mój dom* – w której opisała swoje życie od czasów dzieciństwa do wybuchu II wojny światowej.

Tematyką jej twórczości były Kaszuby i Kaszubi sprzed obu wojen światowych. Pisała po polsku, wplatając w narrację kaszubskie dialogi. Barwnie, realistycznie i z humorem przedstawiała codzienne życie wsi i jej mieszkańców. Wyróżniały ją umiejętność tworzenia skondensowanych historii i zmysł obserwacyjny. W swoich opowiadaniach odmalowywała przede wszystkim najbiedniejszych przedstawicieli Kaszub. Przez literaturoznawców jest uważana, obok Hieronima Derdowskiego, Aleksandra Majkowskiego i Jana Drzeżdżona, za jedną z czterech najważniejszych osób tworzących kanon literatury kaszubskiej.

Zmarła 13 lipca 2003 roku.

Najważniejsze wyróżnienia i upamiętnienia autorki to: Medal Stolema (1974) za najważniejsze na Pomorzu odznaczenie dla twórców i animatorów kultury, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1983), Złoty Krzyż Zasługi (1979), Srebrna Tabakiera Antoniego Abrahama (2002) przyznawana za działanie na rzecz Kaszub i Pomorza, honorowe obywatelstwo Brus i Słupska, nadanie jednej z ulic Słupska jej imienia, Izba Pamięci w szkole w Przymuszewie, wytyczenie Literackiego Szlaku Turystycznego im. Anny Łajming.

Bibliografia

- Borzyszkowska F., Frymark A., Gierszewski Z. i in., *Literacki Szlak Turystyczny im. Anny Łajming*, Brusy 2008, http://www.ztn.com.pl/files_wyd/14_folder.pdf. Dostęp: 10.11.2018.
- Borzyszkowski J., *O historii literatury kaszubskiej i jej twórcach*, Gdańsk 2011.
- Łajming A., *Czterolistna koniczyna*, Gdańsk 1985.
- Łajming A., *Dzieciństwo*, Gdańsk 1979.
- Łajming A., *Miód i mleko*, Gdańsk 1971.
- Łajming A., *Młodość*, Gdańsk 1980.
- Łajming A., *Mój dom*, Gdańsk 1986.
- Łajming A., *Od dziś do jutra*, Gdańsk 1976.
- Łajming A., *Symbol szczęścia*, Gdańsk 1973.
- Łajming A., *Śmierć żebraka*, Gdańsk 1958.
- Szczesiak E., *To był mój świat*, [w:] *Pro Memoria Anna Łajming*, pod red. J. Borzyszkowskiego, Gdańsk 2004.

Autorka: Katarzyna Tarnowska